

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN TIẾN TÙNG

**PHÁT TRIỂN TƯ DUY PHẢN BIỆN
CHO HỌC SINH TRUNG HỌC CƠ SỞ
TRONG DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2019

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN TIẾN TÙNG

**PHÁT TRIỂN TƯ DUY PHẢN BIỆN
CHO HỌC SINH TRUNG HỌC CƠ SỞ
TRONG DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9**

Ngành: Lý luận và Phương pháp dạy học bộ môn Toán

Mã số: 8140111

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Cao Thị Hà

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các kết quả nghiên cứu là trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2019

Tác giả luận văn

Nguyễn Tiến Tùng

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình thực hiện đề tài: “*Phát triển tư duy phản biện cho học sinh Trung học cơ sở trong dạy học hình học lớp 9*”, tôi đã nhận được sự hướng dẫn, giúp đỡ, động viên của các cá nhân và tập thể. Tôi xin được bày tỏ sự cảm ơn sâu sắc nhất tới tất cả các cá nhân và tập thể đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Tôi xin được bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc tới PGS.TS. **Cao Thị Hà**, người đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình làm luận văn.

Tôi xin chân trọng cảm ơn Ban giám hiệu, Khoa Toán, Phòng đào tạo trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, Ban giám hiệu, các GV tổ Toán, trường THCS Giao Thủy, huyện Giao Thủy, tỉnh Nam Định đã giúp đỡ, tạo điều kiện cho tôi trong suốt quá trình học tập và làm luận văn.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2019

Tác giả

Nguyễn Tiến Tùng

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu	3
3. Khách thể, đối tượng, phạm vi nghiên cứu	3
4. Giả thuyết khoa học	3
5. Nhiệm vụ nghiên cứu	3
6. Phương pháp nghiên cứu	4
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN	5
1.1. Tư duy.....	5
1.1.1. Khái niệm.....	5
1.1.2. Đặc điểm của tư duy	6
1.1.3. Các thao tác tư duy cơ bản	8
1.2. Tư duy phản biện	12
1.2.1. Khái niệm.....	12
1.2.2. Những đặc điểm của người có tư duy phản biện.....	13
1.3. Ý nghĩa của việc phát triển tư duy phản biện cho học sinh.....	15
1.3.1. Tư duy phản biện góp phần quan trọng vào việc phát huy tính tích cực, chủ động trong nhận thức chân lí của HS.....	16
1.3.2. Tư duy phản biện giúp HS huy động toàn bộ kiến thức, trí tuệ của bản thân để có cái nhìn tổng hợp và chính xác về những vấn đề quan tâm	16

1.3.3. Tư duy phản biện cùng với tư duy độc lập có vai trò là nền tảng để HS phát triển tư duy sáng tạo của mình	17
1.4. Những cơ hội để phát triển TDPB cho HS trong DH Hình học 9.....	18
1.4.1. Nội dung chương trình hình học lớp 9	18
1.4.2. Dạy học hình học lớp 9 kết hợp được nhiều thao tác tư duy	19
1.4.3 Dạy học hình học lớp 9 rèn luyện được khả năng phát hiện vấn đề, khơi dậy những ý tưởng mới	23
1.4.4. Dạy học hình học chú trọng đến khả năng xem xét vấn đề từ nhiều khía cạnh.....	25
1.5. Thực trạng rèn luyện, phát triển TDPB cho học sinh trong dạy học hình học lớp 9	25
1.6. Kết luận chương 1.....	27
Chương 2: MỘT SỐ BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN TDPB CHO HS TRONG DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9	28
2.1. Một số định hướng trong việc đề xuất biện pháp phát triển TDPB cho HS trong DH Hình học lớp 9.....	28
2.2. Một số biện pháp để phát triển TDPB cho HS trong DH Hình học lớp 9.....	28
2.2.1. Biện pháp 1. Rèn luyện cho HS kỹ năng tìm kiếm lý lẽ, xem xét tính đầy đủ và có căn cứ trong lập luận; củng cố niềm tin thông qua hệ thống câu hỏi gợi ý và các nhiệm vụ giao cho HS.....	28
2.2.2. Biện pháp 2. Tạo cơ hội cho HS tranh luận thông qua hình thức trao đổi, thảo luận trên lớp với bài tập có chủ định.....	32
2.2.3. Biện pháp 3. Tập cho HS loại bỏ những thiếu sót, sai lầm trong lập luận, phát hiện và khắc phục sai lầm bằng cách chọn lọc và kết hợp một cách khéo léo các phương pháp dạy học tích cực.....	39
2.2.4. Biện pháp 4. Xây dựng một số bài toán hình học 9 điển hình nhằm phát triển TDPB cho HS.....	40
2.5. Kết luận chương 2.....	58

Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	60
3.1. Mục đích thực nghiệm	60
3.2. Nội dung thực nghiệm	60
3.3. Tổ chức thực nghiệm	60
3.3.1. Đối tượng thực nghiệm.....	60
3.3.2. Phương pháp thực nghiệm.....	60
3.4. Phân tích kết quả thực nghiệm	62
3.4.1. Đánh giá định lượng	62
3.4.2. Đánh giá định tính	63
3.5. Kết luận chương 3.....	64
KẾT LUẬN	65
TÀI LIỆU THAM KHẢO	66
PHỤ LỤC	69

DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
CNH - HĐH	Công nghiệp hóa - Hiện đại hóa
CNTT	Công nghệ thông tin
DHPH	Dạy học phân hóa
GD	Giáo dục
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
MTCT	Máy tính cầm tay
PPDH	Phương pháp giáo dục
TDPB	Tư duy phản biện
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông

DANH MỤC CÁC BẢNG, HÌNH

Bảng 3.1. Kết quả kiểm tra sau khi thực nghiệm	62
Hình 1.1	8
Hình 1.2	20
Hình 1.3	21
Hình 1.4	22
Hình 1.5	22
Hình 1.6	22
Hình 1.7	23
Hình 1.8	23
Hình 1.9	24
Hình 2.1	30
Hình 2.2	35
Hình 2.3	35
Hình 2.4	36
Hình 2.5	42
Hình 2.6	45
Hình 2.7	45
Hình 2.8	46
Hình 2.9	47
Hình 2.10	49
Hình 2.11	51
Hình 2.12	52
Hình 2.13	53
Hình 2.14	54
Hình 3.1. So sánh kết quả kiểm tra về TDPB của HS sau thực nghiệm	62

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Theo điều 5, luật Giáo dục 2019, “Mục tiêu giáo dục nhằm phát triển toàn diện con người Việt Nam có đạo đức, tri thức, văn hóa, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp; có phẩm chất, năng lực và ý thức công dân; có lòng yêu nước, tinh thần dân tộc, trung thành với lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; phát huy tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân; nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế”. Mục tiêu của Luật giáo dục 2019 được bổ sung thêm tiêu chí “phát huy tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân”. Trong bối cảnh của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, ứng dụng công nghệ thông tin ngày càng được đưa vào hỗ trợ tất cả các lĩnh vực của cuộc sống, tuy nhiên yếu tố con người ngày càng được coi trọng, việc phát triển năng lực của mỗi cá nhân, đặc biệt là năng lực tư duy là yêu cầu cấp thiết mà ngành giáo dục đặt ra. Thực hiện Nghị quyết số 29 của Ban Chấp hành Trung ương, việc đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát triển năng lực được ngành giáo dục nghiên cứu, tập huấn, bồi dưỡng cho GV cốt cán, bước đầu triển khai trong hệ thống giáo dục. Dạy học theo hướng phát triển năng lực đòi hỏi GV không chỉ chú tâm truyền thụ kiến thức mà còn khơi gợi, giúp HS phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo trong tiếp nhận tri thức, *kiểm chứng thông tin một cách chính xác* và lựa chọn phương pháp giải quyết vấn đề mang lại hiệu quả cao.

Trong các NL cốt lõi mà Chương trình GD phổ thông mới hướng đến hình thành cho HS, NL giải quyết vấn đề và NL sáng tạo là NL rất được chú trọng. Dễ dàng nhận thấy việc phát triển NL này cho người học không thể tách rời khỏi việc phát triển NL TDPB do giữa chúng có quan hệ chặt chẽ với nhau. Nhắc đến tư duy phản biện, nhiều người cho rằng đây là khả năng vốn có của một số người, khó có thể luyện tập. Song thực tế, bản chất của tư duy phản biện chính là việc phân tích, đánh giá vấn đề theo nhiều chiều để có thể hiểu rõ, sâu